

Wat genade tot stand brengt

“Want de genade van God, heilbrengend voor alle mensen, is verschenen en onderwijst ons, dat wij met verzaking van de goddeloosheid en de wereldse begeerten ingetogen, rechtvaardig en godvruchtig zouden leven in deze tegenwoordige eeuw, in de verwachting van de gelukkige hoop en verschijning van de heerlijkheid van onze grote God en Heiland: Jezus Christus, die Zichzelf voor ons gegeven heeft, opdat Hij ons van alle wetteloosheid verlost en Zichzelf een eigen volk reinigde, ijverig in goede werken” (Tit. 2:11-14)

Het onderwerp waar Paulus in zijn brief aan Titus over schrijft is “de genade van God”. Om de betekenis van zo’n Bijbelwoord te leren kennen kan men nagaan wat de tegenpool van dat woord is in de Hebreeuwse en Griekse Schriften. Van het begrip “genade” vinden we in de Bijbel tenminste drie tegenpolen.

Gods genade

1. “Genade” is de tegenpool van “wet”. Er staat immers geschreven:

“Want de wet is door Mozes gegeven; de genade en de waarheid is door Jezus Christus geworden” (Joh. 1:17)

“U bent niet onder [de] wet, maar onder [de] genade” (Rom. 6:14)

“U bent van elke zegen in Christus beroofd, u die door [de] wet gerechtvaardigd [wilt] worden; u bent van de genade vervallen” (Gal. 5:4)

In deze Bijbelteksten staat “wet” tegenover “genade en waarheid”, dat wil zeggen: “ware genade” (Joh. 1:17). Mensen staan ófwel onder een wet, óf onder genade (Rom. 6:14). Wie rechtvaardig wil worden door te gehoorzamen aan een wet, is van de genade vervallen (Gal. 5:4). Een wet zegt: “Dit moet je doen en dat moet je laten om een beloning te kunnen ontvangen”, maar genade gééft, uit onverdiende goedheid.

2. Daarom is “genade” in de Bijbel ook dikwijls de tegenpool van “werken”. We lezen in het Nieuwe Testament immers:

“Maar [is het] door genade, dan [is het] niet meer op grond van werken, anders is de genade geen genade meer” (Rom. 11:6)

“Hem nu die werkt, wordt het loon niet toegerekend uit genade, maar als verschuldigd” (Rom. 4:4)

“Nu dan, waarom verzoekt u God door een juk op de hals van de discipelen te leggen, dat noch onze vaders noch wij in staat zijn geweest te dragen? Maar door de genade van de Heer Jezus geloven wij behouden te worden op dezelfde wijze als ook zij” (Hand. 15:10-11)

Wie werkt kan iets verdienen. Aan een goede werknemer is de werkgever loon verschuldigd. Werken voor een salaris is de tegenpool van een geschenk ontvangen (Rom. 4:4, 11:6). In de tijd van Paulus wilden messiasbelijdende Joden uit de kring van de farizeeën gelovigen uit de volken de wet van Mozes opleggen. Zulke mensen moesten zich volgens hen laten besnijden en zich aan alle geboden en verboden uit de wet gaan houden om gered te kunnen worden (Hand. 15:5). Maar Petrus noemde de wet “een juk dat noch onze vaders noch wij in staat zijn geweest om te dragen” (Hand. 15:10). Paulus noemde de wet van Mozes zelfs “een slavenjuk” (Gal. 5:1). De apostelen vonden het hypocriet om gelovigen uit de volken een juk op te leggen dat Israël zelf nooit heeft kunnen dragen. Gelovigen uit de volken worden niet behouden door een juk op zich te nemen en hun schouders eronder te zetten, integendeel: Joden (die het juk opgelegd hebben gekregen, maar het niet kunnen dragen) worden net zo behouden als gelovigen uit de volken: door de genade van God alléén.

3. In sommige teksten is “genade” ook de tegenpool van “zonde” (Gr. *hamartia*, d.i. “doelmissing:”). Paulus vatte de bedoelingen van God met de mensheid eens als volgt samen:

“Waar de zonde toenam, is de genade veel overvloediger geworden; opdat, zoals de zonde heeft geregeerd door de dood, zo ook de genade zou regeren door gerechtigheid tot [het] eeuwige leven, door Jezus Christus onze Heer” (Rom. 5:20-21)

Ieder sterfelijk mens mist zijn doel, zo’n mens gaat immers dood. Maar indien God alles om niet geeft, dan gaat er uiteindelijk toch niets meer mis. Het doel: eeuwig leven, zal dan beslist worden bereikt. Genade is de tegenpool van doelmissing.

Allen reddend

Titus 2:11 is in Bijbelvertalingen op uiteenlopende manieren weergegeven. In de Statenvertaling luidt het vers: “Want de zaligmakende genade Gods is verschenen aan alle mensen”. De Statenvertalers hebben de uitdrukking *pasin anthropois* (derde naamval van “alle mensen”) opgevat als een bepaling bij het werkwoord “verschijnen”. In en door Jezus Christus zou Gods genade voor alle mensen zichtbaar zijn geworden.

Maar in de vertaling van het NBG (en ook in de herziene Voorhoeve-uitgave) staat: “Want de genade Gods is verschenen, heilbrengend voor alle mensen”. In deze nieuwere vertalingen is *pasin anthropois* opgevat als een bepaling bij het bijvoeglijk naamwoord “reddend”. Gezien zijn positie in de Griekse zin ligt deze opvatting meer voor de hand. De uitdrukking *soterios* gevolgd door een derde naamval betekent “redding (of bevrijding) brengend aan”. In de oorspronkelijke tekst staat: “Want verschenen is de genade van DE God”, reddende alle mensen”

Parafrases van de Bijbel, zoals het Boek, voegen aan de tekst allerlei woorden toe. De weergave van Het Boek luidt: “De genade van God is bekend geworden, waardoor voor alle mensen eeuwige redding mogelijk werd”.

Dat Gods genade alle mensen redt, was de vertalers te gortig. Daarom is in de Statenvertaling de zinsnede “alle mensen” gekoppeld aan het werkwoord “verschijnen”, en hebben moderne vertalers het bijvoeglijk naamwoord *soterios* niet als “reddend”, maar als “heilbrengend” weergegeven. Door deze weergave wordt de indruk gewekt dat alle mensen vanwege Gods genade bepaalde tijdelijke zegeningen genieten. God laat “Zijn zoon opgaan over bozen en goeden en laat het regenen over rechtvaardigen en onrechtvaardigen” (Matth. 5:45). In Het Boek blijkt duidelijk, dat de samenstellers moeite hadden met de gedachte dat Gods genade alle mensen redt. Volgens Het Boek is “eeuwige redding *mogelijk* geworden” voor alle mensen, aangezien God zijn genade bekend heeft gemaakt. Maar de woorden “eeuwig” en “mogelijk” ontbreken in de oorspronkelijke Griekse tekst. Paulus schreef: “reddende alle mensen”. Dat mogen wij niet veranderen in: “redding *mogelijk makende* voor alle mensen”. We mogen het woord van God immers niet krachteloos maken ter wille van onze overlevering (Matth. 15:6).

In tegenstelling tot de samenstellers van Het Boek had Paulus geen enkele moeite met de opvatting dat Gods genade reddend is voor alle mensen. In zijn brieven schrijft hij immers:

“Want allen hebben gezondigd en komen te kort aan de heerlijkheid van God, en worden om niet gerechtvaardigd door zijn genade, door de verlossing die in Christus Jezus is” (Rom. 3:23-24)

“Want evenals in Adam allen sterven, zo zullen ook in Christus allen levend gemaakt worden” (1 Kor. 15:22)

“...God, onze Heiland... wil dat alle mensen behouden worden en tot kennis van [de] waarheid komen. Want er is één God en één middelaar tussen God en mensen, [de] mens Christus Jezus, die zichzelf gegeven heeft tot een losprijs voor allen” (1 Tim. 2:4-6)

Wanneer Paulus schrijft: “Verschenen is de genade van God, reddende alle mensen” (Titus 2:11), da bedoelt de apostel (gezien de inhoud van zijn andere brieven) wel degelijk dat Gods genade alle mensen redt. Aan dit Bijbelwoord mogen we niet tornen.

Opvoedend

Volgens Paulus onderwijst de reddende genade van God “ons”, dat wil zeggen: wij die deze genade hebben leren kennen. De schrijver leerde Gods genade kennen op de weg naar Damascus en in het huis in de Rechte Straat.

Voor “onderwijzen” wordt in de oorspronkelijke tekst niet het woord *didaskoo* gebruikt maar *paideuoo*. *Didaskoo* is de gangbare aanduiding voor het werk van een leraar. Ons woord “didactiek” is van dit werkwoord afgeleid. *Paideuoo* is afgeleid van de stam *pais* (kind, zoon) en betekent “trainen”, “disciplineren” of “opvoeden”. *Paideuoo* is de gangbare aanduiding voor het onderwijs van een ouder of een voogd. Van dit Griekse woord is de term “pedagogiek” afgeleid. *Paideuoo* heeft betrekking op het opvoeden van een kind. We lezen in het Nieuwe Testament immers:

“Toen hij [d.i. Mozes] te vondeling was gelegd, nam de dochter van Farao hem op en voedde hem op als haar eigen zoon. En Mozes werd onderwezen in alle wijsheid van [de] Egyptenaren...” (Hand. 7:21-22)

“Ik ben een Joods man, geboren in Tarsus in Cilicië, maar opgevoed in deze stad, aan de voeten van Gamaliël onderwezen naar [de] gestrengheid van de voorvaderlijke wet...” (Hand. 22:3)

Paideuoo omvat naast het geven van instructies ook: aansporing en correctie, het geven van praktische training in overeenstemming met het niveau van het kind, totdat het kind volwassen is geworden. Bij *paideuoo* gaat het niet alleen om leren maar ook om “afleren” (1 Tim. 1:20, 2 Tim. 2:25) en om “tuchtigen” of “kastijden” door het uitdelen van moeilijke opdrachten of van straf (1 Kor. 11:32, 2 Kor. 6:9, Hebr. 12:6,7,10; Openb. 3:19). De tuchtiging van een “pedagoog” komt voort uit liefde (Openb. 3:19) en heeft de groei van het kind naar volwassenheid op het oog (Hebr. 12:10).

Wanneer de reddende genade van God ons “opvoedt” dan onderwijst God ons door zijn Woord en Geest, en traint ons, door ons zowel vreugdevolle als moeilijke dingen te laten meemaken, met de bedoeling dat onze redding uiteindelijk volkomen wordt.

Afleren

In zijn beschrijving van de “opvoeding” die de reddende genade van God verschaft, begint Paulus met een opsomming van de dingen die Gods genade ons *afleert*. De apostel schreef namelijk:

“Want verschenen is de genade van DE God reddend alle mensen, ons opvoedend opdat wij, verzakende de goddeloosheid en de wereldse begeerten, bezonnen en rechtvaardig en vroom zouden leven in de tegenwoordige eeuw”

Het is opmerkelijk dat Paulus zijn leerling voorhield, dat niet de wet, maar Gods *genade* ons de goddeloosheid en wereldse begeerten doet “verzaken”. De apostel droeg Titus niet op om in alle gemeenten op Kreta de tien geboden te laten voorlezen, ten einde de gelovigen te waarschuwen voor het verkeerde. Hameren op de geboden zou volgens Paulus een averechts effect hebben. Door prediking van de wet wordt de zonde niet ingeperkt, integendeel: de wet is door God gegeven opdat de overtreding zou *toemenen* (Rom. 5:20, Gal. 3:19). Voor stervelingen bewerkt de wet geen gerechtigheid, maar toorn (Rom. 4:15). Zodra het gebod komt leeft de zonde

op (Rom. 7:7-11). Alleen Gods genade is in staat om ons met goddeloosheid en wereldse begeerten te doen breken.

“Verzaken” betekent zoveel als: “niet nakomen”, “niet langer doen”, “nalaten”, “afzweren”, “verloochenen” of “verwaarlozen”. Het Griekse woord *arneomai* is waarschijnlijk afgeleid van het voorzetsel *a* (“niet”) en het werkwoord *rheoo* (“zeggen” of “doen”); het betekent “afwijzen”. Gods genade brengt teweeg dat de wereldse begeerten hun greep op ons verliezen. Wat voor de wereld aantrekkelijk is, waar het verlangen van onze omgeving naar uitgaat, dat vinden wij dankzij Gods genade steeds minder interessant. Zoals Paulus nog zal gaan uitleggen, wordt dit veroorzaakt door het feit dat God ons er andere verlangens voor in de plaats geeft.

“Goddeloosheid” is de weergave van het Griekse woord *asebeia*. Letterlijk betekent dat: “geen verering”. Wie goddeloos is houdt met God geen rekening, of spot in zijn doen en laten met Hem. Zo iemand weet wel dat er een God is, maar heeft besloten om Hem niet als God te verheerlijken of te danken (Rom. 1:18-21). Toch is goddeloosheid een macht waaruit een mens zichzelf niet kan bevrijden. Zelfs het volk waaraan God Zijn wet heeft gegeven, wordt er pas van bevrijd wanneer de Ene “de goddeloosheden van Jakob afwendt” en “hun zonden wegneemt” (Rom. 11:26-27). Goddeloosheid is een kwaadaardige aandoening; onder invloed van allerlei “wind van leer” woekert ze voort als kanker (2 Tim. 2:16).

Alleen door Gods genade kan de vervreemding en vijandschap van een mens tegenover zijn Schepper worden weggenomen. Het is *God* die harten opent, oren doet horen en ogen doet zien. *Hij* rechtvaardigt de goddeloze (Rom. 4:5), door zo’n goddeloze te veranderen in iemand die Hem vertrouwt en Hem op Zijn woord gelooft.

“Wereldse begeerten” vallen volgens de apostel Johannes uiteen in drie categorieën:

“Want al wat in de wereld is: de begeerte van het vlees, de begeerte van de ogen en de hoogmoed van het leven, is niet uit de Vader, maar is uit de wereld” (1 Joh. 2:16)

Onder “de begeerte van het vlees” moet niet alleen ongeoorloofde seksuele begeerte worden verstaan (het verlangen naar geslachtsgemeenschap met iemand die niet de eigen partner is), maar ook de ongeremde jacht naar genot, het overmatig gebruik van voedsel en drank, en het opeisen van zulke zaken ten koste van anderen. Want Paulus schreef aan de Romeinen:

“Laten wij, als op [de] dag, welvoeglijk wandelen, niet in zwelgprijten en dronkenschappen, niet in ontuchtigheden en uitspattingen, niet in twist en jaloezie; maar doet de Heer Jezus Christus aan, en wijdt geen zorg aan het vlees om [aan] begeerten [te voldoen]” (Rom. 13:13-14)

Onder “de begeerte van de ogen” moet niet alleen worden verstaan: willen hebben wat je bij andere mensen ziet, maar ook: altijd weer nieuwe dingen willen zien, nooit genoeg hebben gezien (Spr. 27:20, Pred. 1:8). Met “de hoogmoed van het leven” bedoelt de Bijbel: de neiging om zich groter te willen voordoen dan men is, de jacht naar status, pracht en praal, de illusie dat men heer en meester is over zijn eigen bestaan en dit naar eigen inzicht kan vormgeven (Jak. 4:13-17).

Zulke dingen leert Gods genade ons *verzaken*. Uit het woord “verzaken” blijkt dat wij ook zelf eens goddeloos waren en in wereldse begeerten wandelden. Zo staat het ook in het vervolg van Paulus’ brief:

“Want ook wij waren vroeger onverstandig, ongehoorzaam, dwalend, aan allerlei begeerten en genietingen verslaafd, in boosheid en afgunst levend, verfoeilijk [en] elkaar hatend” (Tit.3:3, vgl. Efe. 2:3)

Uit dit woord blijkt bovendien, dat we het wereldse levensgevoel nog lang niet volledig achter ons hebben gelaten. Want de genade is nog met onze opvoeding bezig. Het werkwoord *arneomai* staat in een tijdloze vorm. Abraham geloofde God en was een rechtvaardige (Rom. 4:3). Hij was de “vader van alle gelovigen”, d.w.z. de gelovige bij uitstek (Rom. 4:11-12, Gal. 3:7). Toch ging hij soms “werken” uit vrees dat Gods beloften niet in vervulling zouden gaan – en zo gebeurden er allerlei dingen waar hij achteraf spijt van kreeg. Wij maken zulke verkeerde keuzes ook, maar Gods genade laat ons dan niet los. Zij tuchtigt en corrigeert ons om ons geloof te versterken.

Leren

Wat de genade ons leert, is de tegenpool van wat ze ons afleert. De onderwerpen uit Tit. 2:12 die in onderstaand lijstje met een A zijn gemarkeerd, staan tegenover elkaar, evenals de onderwerpen waarvoor een B is geplaatst.

Verzaken:

A. Goddeloosheid

B1,B2. Wereldse begeerten

Leven:

B1. Ingetogen

B2. Rechtvaardig

A. Godvruchtig

De “wereldse begeerten” die Gods genade ons doet verzaken, leiden tot misbruik (of tot een overmatig gebruik) van de goede dingen die God in de schepping heeft gelegd (seksualiteit, voedsel en drank, het ontdekken, maken of verwerven van iets nieuws). Wie zich door zulke begeerten laat leiden, negeert de bedoelingen van de Schepper, de belangen van zijn medemens en de gevolgen van zijn handelen voor de rest van de schepping.

De deugden waartoe Gods genade ons opvoedt komen volgens Paulus in de plaats van de wereldse begeerten. Wie Gods genade heeft leren kennen leeft “ingetogen en rechtvaardig”. Zo iemand is niet langer “goddeloos” maar “godvruchtig”.

Het woord *soophronos*, dat met “ingetogen” is vertaald, betekent eigenlijk: “verstandig”, “bezonnen”, “matig”, of “beheerst”. Wie deze deugd ten toon spreidt, handelt met gezond verstand. Hij kent de maat van alle dingen en hij legt zelfbeheersing aan de dag.

Het woord *dikaios*, dat met “rechtvaardig” is weergegeven, betekent: “eerlijk”, “billijk”, “passend” of “beschaafd”. Een rechtvaardig mens bedriegt zijn naaste niet om voordeel op hem te behalen. Ook ziet zo iemand ervan af om eigen verlangens te bevredigen indien dit ten koste zou gaan van zijn omgeving (vergelijk vs.9-10).

Het woord *eusebes*, dat met “godvruchtig” is vertaald, is afgeleid van het begrip *eusebeia*. *Eusebeia* betekent “goede verering” en is de tegenpool van *asebeia* (“geen verering”, d.w.z. “goddeloosheid”). *Eusebes* betekent: “vroom”, “gewetensvol”, of “eerbiedig”. Wie “godvruchtig” leeft, houdt God op de juiste manier in ere. Zo iemand “vereert God als God”, dat wil zeggen: als de Almachtige die alle dingen plaatst, en dankt Hem voor alles (Rom. 1:21). Een godvruchtig mens bezit de “vreze des HEREN” die het begin is van alle wijsheid. Hij heeft ontzag voor God.

De toevoeging “in deze tegenwoordige eeuw” heeft betrekking op “leven” en op “verzaken”. In dit boze tijdperk dat voorafgaat aan de regering van de Messias kunnen machthebbers en gewone mensen “wereldse begeerten” nastreven, zonder rekening te houden met God. Maar de genade van de Schepper brengt teweeg dat zulke begeerten hun greep op gelovigen verliezen zodat die hun Maker gaan vereren.

Verwachten

Behalve “verzaken” en “leven” doet Gods genade ons ook “verwachten”. Het werkwoord *prosdechomai*, dat met “verwachten” is vertaald, betekent eigenlijk: “uitzien naar” of “wachten op”. Door Gods genade hebben we weet van de toekomst, we zijn er zeker van dat bepaalde dingen gaan gebeuren, al weten we niet precies wanneer. En we verlangen naar de toekomst omdat we beseffen dat er iets geweldigs zal plaatsvinden. We mogen volgens Paulus uitzien naar “de gelukkige hoop”. In het gewone spraakgebruik betekent “hoop”: iets wat we graag zouden meemaken, maar waarvan we niet zeker zijn. In de Bijbel is hoop echter “het anker van de ziel”, de toekomstverwachting die ons leven vastheid geeft omdat de beloofde toekomst zeker is (Hebr. 6:19).

Paulus legt uit, wat die “gelukkige hoop” inhoudt. We mogen uitzien naar “de verschijning van de heerlijkheid van onze grote God en Heiland”. Gods heerlijkheid (in zijn hoedanigheid als Heiland, d.w.z. als Redder, Gr. *Sotèr*) zal eens zichtbaar worden. Dat zal gebeuren wanneer de Messias uit de hemel neerdaalt, want Hij is het “Beeld van de onzichtbare God” (Kol. 1:15, 2 Kor. 4:4), de “uitstraling van Gods heerlijkheid en de afdruk van Zijn wezen” (Hebr. 1:3), de menselijke gedaante waarin God verschijnt. In de mens Jezus Christus wordt Gods reddende macht openbaar. God heeft Hem immers uit de doden opgewekt en Hem aan zijn rechterhand gezet in de hemelse

gewesten (Efe. 1:20). Hij lag ooit hulpeloos in het graf. Maar dankzij “de macht van Gods sterkte” is Hij de Heer van alle schepselen geworden.

Wanneer Christus verschijnt, zal zichtbaar worden wat God in en door Hem tot stand heeft gebracht. Op die dag zal Hij “verheerlijkt worden in Zijn heiligen en bewonderd worden in allen die hebben geloofd” (2 Thess. 1:10). “Bij Zijn komst zal Jezus “het lichaam van onze vernedering veranderen tot gelijkvormigheid aan het lichaam van zijn heerlijkheid, naar de werking van de macht die Hij heeft om ook alles aan Zich te onderwerpen” (Fil. 3:21). “Wanneer Christus, ons leven geopenbaard wordt, dan zullen wij met Hem geopenbaard worden in heerlijkheid” (Kol. 3:4). “Wij weten dat als Hij geopenbaard zal zijn, wij Hem gelijk zullen zijn, want wij zullen Hem zien zoals Hij is” (1 Joh. 3:2). Dát is onze “gelukkige hoop”. “Ieder die deze hoop op Hem heeft, reinigt zich zoals Hij rein is” (1 Joh. 3:3).

Verschenen

Paulus besluit zijn betoog met een bondige samenvatting van wat hij over Gods genade had gezegd. Wat de apostel in vs.14 schrijft stemt overeen met wat hij in vs.11 en 12 had geschreven, en geeft van het voorafgaande een verklaring.

“Want de genade van God,
heilbrengend voor alle mensen,
is verschenen” (vs.11)

“Jezus Christus,
die zichzelf voor ons
gegeven heeft” (vs.14)

“en onderwijst ons, dat wij met
verzaking van de goddeloosheid
en de wereldse begeerten” (vs.12)

“opdat Hij ons van
alle wetteloosheid
verloste” (vs.14)

“ingetogen, rechtvaardig en
godvruchtig zouden leven in
deze tegenwoordige eeuw” (vs.12)

“en Zichzelf een eigen
volk reinigde, ijverig in
goede werken” (vs.14)

Volgens de meeste commentaren moet onder het “verschijnen van de genade Gods” (Tit. 2:11) de geboorte van het kind in de kribbe worden verstaan. Maar volgens de engel Gabriël en volgens de wijzen uit het Oosten was de geboorte van het Kerstkind niet een verschijning van de genade, maar van het *koningschap* van God. De engel zei tegen de maagd Maria:

“U zult zwanger worden en een zoon baren en u zult hem de naam Jezus geven. Deze zal groot zijn en Zoon van de Allerhoogste worden genoemd, en de Heer, God, zal Hem de troon van zijn vader David geven, en Hij zal over het huis van Jakob koning zijn tot in eeuwigheid en aan zijn koningschap zal geen einde zijn” (Luk. 1:32-33)

Volgens Paulus werd de genade van God niet openbaar bij de geboorte, maar bij de *kruisiging* van de Messias. Die genade verscheen toen Jezus “zichzelf voor ons gegeven heeft” (Titus 2:11,14). Hij gaf zich door vrijwillig naar het kruis te gaan. Tegen zijn discipelen had Hij gezegd:

“De Zoon des mensen is niet gekomen om gediend te worden, maar om te dienen en zijn ziel te geven tot een losprijs voor velen” (Matth. 20:28). “Ik ben het brood van het leven... en het brood dat Ik zal geven, is mijn vlees voor het leven van de wereld” (Joh. 6:51). “Ik leg mijn ziel af voor de schapen” (Joh. 10:15)

De haat die de mensheid tegen de Schepper koestert is zó groot, dat men Zijn Beeld aan een kruis nagelde. Maar God rekende de wereld haar overtredingen niet toe (2 Kor. 5:19). De Gekruisigde bad om vergeving voor zijn moordenaars, die Hem bespotten en haatten. Zó werd Gods genade openbaar. Het verschijnen van die genade leidde tot de bekering van een terechtgestelde boosdoener (Luk. 23:40-43), van een Romeinse hoofdman en van vele toeschouwers (Luk. 23:47-49). Want Gods genade heeft kracht.

God verandert mensen

In het slot van zijn betoog benadrukt Paulus opnieuw, dat *de Messias* mensen verlost van hun wetteloosheid, hen reinigt en bruikbare dienaren van hen maakt. Mensen bevrijden niet zichzelf, en kunnen zichzelf niet wassen. In de Bijbel wordt op talloze plaatsen gezegd dat zondaren niet spontaan het besluit nemen om zich te bekeren, maar door God worden bekeerd.

“*Hij zelf* [de HERE] zal Israël verlossen van al zijn ongerechtigheden” (Ps. 130:8). “*Ik* zal hun een hart geven om Mij te kennen, dat Ik de HERE ben, en zij zullen Mij tot een volk en Ik zal hun tot een God zijn, wanneer zij zich van ganser harte tot Mij bekeren” (Jer. 24:7). “*Ik* [de HERE] zal mijn wet in hun

binnenste leggen en die in hun hart schrijven” (Jer. 31:33). “Ik zal hun één hart geven en een nieuwe geest in hun binnenste, en Ik zal het hart van steen uit hun lichaam verwijderen en hun een hart van vlees geven, opdat zij naar Mijn inzettingen zullen wandelen en naarstig Mijn verordeningen onderhouden” (Ezech. 11:19-20). “Ik zal rein water over u sprengen, en gij zult rein worden; van al uw onreinheden en van al uw afgoden zal Ik u reinigen; een nieuw hart zal Ik u geven en een nieuwe geest in uw binnenste; het hart van steen zal Ik uit uw lichaam verwijderen en Ik zal u een hart van vlees geven. Mijn Geest zal Ik in uw binnenste geven en maken, dat gij naar mijn inzettingen wandelt en naarstig mijn verordeningen onderhoudt” (Ezech. 36:25-27). “Ik zal hen verlossen van alle afvalligheid waarmee zij gezondigd hebben, en hen reinigen” (Ezech. 37:23). “Ik zal hun afkerigheid genezen” (Hos. 14:5-6). “U zult hem de naam Jezus geven, want Hij zal zijn volk behouden van hun zonden” (Matth. 1:21). “Zó zal heel Israël behouden worden, zoals geschreven staat: Uit Sion zal de Redder komen, Hij zal de goddeloosheden van Jakob afwenden. En dit is voor hen het verbond mijnerzijds, wanneer Ik hun zonden zal wegnemen” (Rom. 11:26-27)

Verlossing van afvalligheid en van ongerechtigheden, reiniging van goddeloosheid en afgodendienst, bevrijding van zonden, bekering en verandering van hart zijn voor honderd procent het werk van de HERE.

Verlost van wetteloosheid

Aangezien Titus werkzaam was onder gelovigen met een heidense achtergrond (Tit. 1:12), heeft het woord “wetteloosheid” niet betrekking op overtreding van de wet van Mozes, maar op overtreding van Gods geboden die voor alle mensen gelden. Voordat ze christen werden, hadden de Kretenzers afgoden gediend, bloed of het verstikte gegeten en zich aan hoererij schuldig gemaakt. Daarmee overtraden ze geboden die aan de hele mensheid zijn gegeven (Hand. 15:29). Velen hadden zich ook schuldig gemaakt aan bedrog, kwaadsprekerij, vraatzucht, drankmisbruik, diefstal, verduistering, ontrouw, opstandigheid en oplichting (Tit. 1:7,10-12; 2:3,5,9-10). De Messias heeft zichzelf voor ons gegeven om ons van zulke wetteloosheid te verlossen. Van *alle* wetteloosheid. De verlossing die Hij tot stand brengt is *totaal*. Op Zijn dag zal dat blijken, dan zal Gods werk in gelovigen zijn voltooid (Fil. 1:6) zodat zij “zuiver en onberispelijk” zullen zijn (Fil. 1:10).

Het werkwoord “verlossen” (Gr. *lutroo*) betekent “loskopen”, dat wil zeggen: “bevrijden door een losprijs te betalen”. Om ons uit de greep van de wetteloosheid te bevrijden, en ons de goddeloosheid en de wereldse begeerten te doen verzaken, heeft Jezus een hoge prijs betaald. De prijs van zijn “ziel” (Matth. 20:28, Joh. 10:15), dat wil zeggen: zijn leven. Wie een slaaf wil verlossen, moet een prijs betalen aan de heer die die slaaf gevangen houdt. Zo heeft Jezus een prijs aan de wetteloosheid betaald. Hij is het slachtoffer geworden van onze wetteloosheid, om ons van die wetteloosheid te kunnen bevrijden. De apostel Petrus schreef, dat Christus

“zelf onze zonden in Zijn lichaam heeft gedragen op het hout, opdat wij, voor de zonden afgestorven, voor de gerechtigheid leven: ‘door Zijn striemen bent u gezond geworden’. Want u dwaalde als schapen; maar bent nu teruggekeerd tot de Herder en Opziener van uw zielen” (1 Petr. 2:24-25). “Want ook Christus heeft eenmaal voor [de] zonden geleden, [de] Rechtvaardige voor [de] onrechtvaardigen, opdat Hij ons tot God zou brengen (1 Petr. 3:18)

En Paulus schreef in zijn andere brieven:

“... er is één God en één middelaar tussen God en mensen, [de] mens Christus Jezus, die zichzelf gegeven heeft tot een losprijs voor allen” (1 Tim. 2:5-6) “Onze Heer Jezus Christus... heeft zichzelf gegeven voor onze zonden, opdat Hij ons zou trekken uit de tegenwoordige boze eeuw” (Gal. 1:4)

IJverig in goede werken

In Tit. 2:14 gebruikt Paulus in verband met “werken” niet het gewone Griekse woord voor “goed”. Het gewone woord (*agathos*) komt voor in Hand. 9:36, Rom. 13:3, Efe. 2:10, 1 Tim. 2:10, 1 Tim. 5:10 en 2 Tim. 3:17. *Agathos* betekent: “goed in moreel opzicht”. In andere teksten (1 Tim. 5:25, 1 Tim. 6:18, Tit. 2:7, Tit. 3:8, Tit. 3:14, Hebr. 10:24 en 1 Petr. 2:12) en ook in Titus 2:14 is het Griekse woord *kalos* door de vertalers als “goed” weergegeven. *Kalos* betekent: “uitnemend”, “ideaal”, “uitstekend”, “bijzonder mooi”, of “prachtig”. De koopman uit een bekende gelijkenis was niet op zoek naar “mooie” parels, maar naar parels die uitzonderlijk mooi waren, “prachtige” parels (Matth. 13:45). De naam van God die over ons is uitgeroepen is “uitnemend”, dat wil zeggen: buitengewoon goed, alles overtreffend (Jak. 2:7). De vrouw die een “goed werk” aan de Here

verrichtte, deed iets uitzonderlijks: ze goot een fles parfum ter waarde van een jaarsalaris uit op Zijn hoofd (Matth. 26:10, Mark. 14:6).

Wanneer een mens iets doet dat “uitnemend” is, een “goed werk” in Bijbelse zin, dan zegt de omgeving niet: “Wat een prestatie!”, maar dan beseft iedereen dat God aan het werk is. Werkelijk goede daden verwijzen niet naar de handelende persoon, maar naar de Schepper. Daarom kon Jezus zeggen:

“Veel goede werken heb ik u getoond van <mijn> Vader” (Joh. 10:32)

In de Griekse tekst van het Johannesevangelie staat hier het voorzetsel *ek*, dat “uit” betekent. De werken die Jezus deed, kwamen “uit” Zijn Vader, niet uit Hemzelf. Om diezelfde reden kon Hij tegen Zijn discipelen zeggen:

“Laat zo uw licht schijnen voor de mensen, opdat zij uw goede werken zien en uw Vader die in de hemelen is, verheerlijken” (Matth. 5:16)

En de apostel Petrus kon aan zijn Joodse lezers schrijven:

“Geliefden, ik vermaan [u] dat u zich als bijwoners en vreemdelingen onthoudt van de vleeselijke begeerten die strijd voeren tegen uw ziel, terwijl u een goede wandel hebt onder de volken, opdat zij in wat zij kwaad van u spreken als van boosdoeners, op grond van uw goede werken die zij opmerken, God verheerlijken in [de] dag van [de] bezoeking” (1 Petr. 2:10-11)

Wie onbaatzuchtig, rijkelijk en mild geeft omdat God hem daartoe aanzet, verricht een “prachtig” werk (1 Tim. 6:18, Tit. 3:14). Wie het woord van God vrijmoedig doorgeeft, zonder er iets aan toe te voegen of er van af te doen, en wie van dat woord geen menselijke interpretatie geeft maar het zó uitlegt als God het heeft bedoeld, is met een “prachtig” werk bezig (Tit. 2:7). En wie onder alle omstandigheden betrouwbaar en integer is, versiert de leer van God onze Redder met “prachtige” werken die door buitenstaanders worden opgemerkt (Tit. 2:9-11, 1 Petr. 2:12). Zulke goede werken brengt Gods genade in gelovigen tot stand.

Samenvatting

1. Aan zijn leerling Titus schreef Paulus dat het leven van mensen verandert door Gods genade. Niet doordat hun Gods wet is opgelegd.
2. Over die genade zegt Paulus dat hij is “verschenen”. Gods genade werd zichtbaar toen Jezus zich voor ons “gaf” door zich te laten kruisigen. Op dát moment verscheen de genade en vanaf dat ogenblik is die van kracht.
3. Paulus merkt op, dat Gods genade redding (of bevrijding) brengt aan alle mensen. Voor ieder mens afzonderlijk gebeurt dat wanneer hij of zij Gods genade leert kennen.
4. Wie Gods genade hebben ontdekt worden door die genade “onderwezen”, dat wil zeggen: “opgevoed” en “getraind”, als kinderen op de weg naar volwassenheid.
5. Genade heeft volgens Paulus drie uitwerkingen: ze leert ons dingen af, ze leert ons dingen aan en ze geeft ons hoop.
6. Genade bewerkt dat we het leven zonder God en de bezigheden van mensen die met God geen rekening houden steeds minder aantrekkelijk vinden.
7. Dat komt omdat God ons er een leven met Hem en andere bezigheden voor in de plaats geeft. We leren de bedoelingen van de Schepper kennen zodat we op een verstandige en juiste manier met het geschapene kunnen omgaan.
8. De Messias bevrijdt ons uit de slavernij van kwade begeerten. Hij is het willig slachtoffer van onze wetteloosheid geworden, om ons van alle wetteloosheid te kunnen verlossen. Zijn genade bewerkt dat wij in toenemende mate “nee” zeggen tegen het oude leven, met begeerten die tegen Gods bedoelingen ingaan.
9. De Messias stelt mensen in staat om andere dingen te doen dan zij vroeger deden. “Prachtige” dingen, die met Gods bedoelingen

overeenstemmen. Ze worden mededeelzaam, trouw en zachtmoedig. Zodat aan hun omgeving duidelijk wordt dat God in hen aan het werk is.

10. Gods genade opent onze ogen voor het feit, dat wij een nieuw leven zullen ontvangen dat de dood heeft overwonnen en niet langer is onderworpen aan de vruchteloosheid.

11. Aan het einde van het huidige tijdperk zal de heerlijkheid van onze grote God en Heiland zichtbaar worden, in de persoon van Jezus Christus, die dan op aarde zal terugkeren. Op dat moment zullen gelovigen van alle wetteloosheid zijn verlost, onsterfelijk en onvergankelijk worden en volkomen in staat zijn tot het verrichten van "prachtige werken". Dat eindpunt van de "eeuw" staat vast.

12. Omdat dit alles een gevolg is van Gods genade, kan niemand zich op zijn eigen prestaties beroemen. Wanneer hij iets heeft gedaan dat werkelijk "goed" is, dan heeft God het in en door hem tot stand gebracht. Klei kan zich niet beroemen op de schoonheid van de vaas die uit haar is ontstaan.
